Of ik mij dan niet verheug, dat, toen eenmaal ontdekt was dat Stock's boek „niet in alle deelen bruikbaar is voor hen, die de Gereformeerde belijdenis zijn toegedaan", door de goede zorgen van den uitgever Daamen, — die deze ontdekking het eerst schijnt gedaan te hebben — getracht is een voor ons meer bruikbaar Handboek voor het onderwijs in de Bijbelsche Geschiedenis de wereld in te zenden?

Zeker, verheug ik mij daarover, en dat te meer wijl dit trachten van den uitgever Daamen gelukt is. Onze Renkema toch heeft in dit Handboek voor de beoefening der Bijbelsche Geschiedenis metterdaad een boek geleverd, dat aan de voor het onderwijs in de Bijbelsche Geschiedenis te stellen eischen, voor hen, die de Gereformeerde Belijdenis zijn toegedaan, beantwoordt.

Het is een boek niet voor leerlingen, maar voor onderwijzers in de Bijbelsche Geschiedenis. Alzoo, voor onze jeugdige predikanten, christelijke onderwijzers en niet het minst voor hen, die aan onze Zondagscholen doceeren of op onze jongelingsvereenigingen hebben voortegaan.

Wie de twee deelen van dit Handboek — het eerste gaat over het Oude- het tweede over het Nieuwe Testament — bij zijn voorbereiding tot het geven van onderwijs in de gewijde geschiedenis ijverig en met verstand gebruikt, zal zich zijn taak zeer vergemakkelijken en, als hij overigens een niet al te slecht docent is, zeker goed Gereformeerd Bijbelsch onderwijs geven.

Alleen maar, dood jammer blijf ik vinden, dat dit zoo kostelijk scheepje in zee ging met de vlag van Stock in top.

Ds. Renkema was zeer zeker de man om uit de stof, die èn Stock èn anderen bieden en die hij, in den weg eener 25-jarige praktijk en studie zich eigen heeft gemaakt, onder eigen naam een Handboek voor de Beoefening der Bijbelsche Geschiedenis in het licht te geven.

Aan het verzoek van den heer Daamen — naar het mij voorkomt, even ondoordacht als goed bedoeld, — de taak op zich te nemen, een nieuwe bewerking van Stock's Handboek te geven, had hij mijns inziens echter niet moeten voldoen. Hij had dien uitgever moeten voorstellen, op zijn eigen naam Renkema een Handboek ten behoeve van het Gereformeerd Bijbelsch onderwijs te schrijven.

Men moet zijn eigen kunnen niet over- maar ook niet onderschatten.

Laat mij hier nog aan mogen toevoegen, dat dit Handboek, zoo door zijn typographische uitvoering als door zijn kaarten en plattegronden, een goeden indruk maakt en als zoodanig een eer voor zijn uitgever is.

Vereenigingsleven.

Er liggen weer verscheidene stukken voor ons, die betrekking hebben op den arbeid in het vereenigingsleven, en die op eene bespreking wachten. Onder die stukken bevindt zich een brief van een onzer lezers, waarin gehandeld wordt van den

Arbeid onder Kellners,

zooals die o.a. in Duitschland kan waargenomen worden.

Deze belangstellende lezer schrijft ons aldus:

„Onlangs in Duitschland zijnde, werd mij door den kellner van het Hotel een ex. ter hand gesteld van *der Kellnerfreund*. Ik ben zoo vrij U dit blad hierbij als drukwerk toetezenden.

„Afgaande op den inhoud van Uwe rubriek, durf ik veronderstellen, dat U belangstelt in dit werk. Voorzoover mij bekend, wordt daaraan in ons land nog niet speciaal gedaan. Mocht U de zaak eens willen ter sprake brengen, zoo zal het in elk geval blijken of de aandacht ten onzent er op gevestigd is; men zal zich dan wel openbaren."

Zeer gaarne wordt natuurlijk dezerzijds aan het bovenstaande verzoek voldaan.

Ook voor soover wij weten, wordt in ons land onder de kellners geen speciale Christelijke arbeid verricht.

Zeker zijn er, niet alleen onder de socialisten, maar ook onder de burgerlijken, wel ijverige menschen te vinden, die zich de sociale misstanden, welke in de kellnerswereld bestaan, aantrekken, en die er hun nachtrust voor over hebben om de kellners in nachtelijke vergaderingen op te wekken tot den strijd voor verbetering van positie; maar die arbeid maakt meestijds den indruk, niet een speciaal Christelijk, vaak zelfs een onchristelijk karakter te dragen.

En toch moet het gezegd worden, dat juist het arbeidsleven der kellers bijzonder geschikt is om hen te lokken op een weg, die door de Christelijke wereldbeschouwing veroordeeld wordt, ja, waarop zelfs contrabande is datgene, wat men in den alledaagschen zin levensernst noemt.

De kring, waarin de kellners den ganschen dag verkeeren, kan meestal vrij als een onchristelijke gestempeld worden, waarbij dan nog komt dat zij door hun arbeid zóó in beslag genomen worden, dat van het vervullen van godsdienstplichten zoo goed als geen sprake kan zijn.

En het gaat toch niet aan, zich van Christelijken arbeid onder de kellners te onthouden, omdat men zoo, als men er oppervlakkig over denkt, zeggen zou, dat die arbeid niet heel veel resultaat kan opleveren.

Immers bewijst het buitenland wel het tegendeel.

Londen, Frankfurt a/M., Genève, Dusseldorp, Cannes, Berlijn, Parijs, Breslau, Hamburg, New-York, Leipzig en Keulen hebben hun Christelijke Tehuizen voor kellners. Daar worden de kellners gedurende hun vrijen tijd en bij wisseling van betrekking vriendelijk en goed geherbergd, tegen billijke vergoeding, terwijl er allerlei instellingen als arbeidsbeurs en spaarkas aan verbonden zijn, en er gelegenheid bestaat voor onderwijs in talen, voor beoefening der muziek, enz. Waarbij dan nog komen, zooals vanzelf spreekt, de dagelijksche godsdienstoefeningen en andere godsdienstige samenkomsten.

Natuurlijk kunnen dergelijke tehuizen alleen in plaatsen met veel hotels bestaan. In vele andere buitenlandsche steden dan de hierboven genoemde, hebben de Christelijke vereenigingen van jonge mannen haar speciale afdeelingen voor kellners. Doch ook dat vindt men, voor zoover ons bekend is, in ons land niet.

Zoo heeft ook de zoo sympathieke

Christ. Vereen. van Jonge Mannen te 's-Gravenhage, welker jaarverslag weer voor ons ligt, een dergelijke afdeeling niet, hoewel het natuurlijk verkeerd zou zijn, te meenen, dat deze en dergelijke vereenigingen in ons land de kellnerswereld niet zouden trekken binnen den kring, waarin zij trachten, Christelijken invloed uitteoefenen op de jongelieden.

Immers luidt het in haar statuten:

Zij stelt zich ten doel alle jonge mannen te dier stede te vereenigen, die volgens de Heilige Schrift Jezus Christus als hun Heiland en God erkennen, in geloof en leven Zijne discipelen willen zijn en gezamenlijk willen werken aan de uitbreiding van het rijk huns Meesters onder de jongelieden.

Daarnaast stelt zij zich voor, de van buitenaf komende jongelieden met raad en daad broederlijk ter zijde te staan en de van God vervreemde jonge menschen tot zich te trekken en voor den Heer en Zijne gemeente te winnen.

Waar we, niet zoolang geleden, uitvoerig bij den arbeid dezer vereeniging hebben stilgestaan, zullen wij hem thans niet weer in den breede behandelen.

Met haar speciale afdeelingen, zooals voor letterkunde, zang, gymnastiek en geheelonthouding, als anderszins, blijft de vereeniging voortwerken in de tot nu toe steeds gevolgde richting.

Eigenaardig is hetgeen de verslaggever schrijft over een geest dien hij in onzen tijd waarneemt, en aan welks invloed ook de *Chr. Vereen. v. J. M.* niet ontkomt. Hij schrijft namelijk:

Daarom is in ons hart groote dankbaarheid aan God en vertrouwen in de toekomst, hoevele de zaken ook zijn, die wij gaarne anders zouden willen zien.

Op de voornaamste daarvan willen wij, in 't kort, wijzen.

Wat geeft onze tijd te zien?

Er is lust om te arbeiden, maar meerder is de lusteloosheid, die tot ledigheid doemt.

Er is ijver, die voor geen bergen werk terugwijkt, maar meerder is de laksheid, die den ijver verlamt.

Er is belangstelling, die eene weldadige warmte verspreidt, maar meerder is de onverschilligheid, die hare omgeving verkilt.

Er is liefde, die zoekt te doen wat hare hand zal vinden te doen, maar meerder is de liefdeloosheid, die zich door de liefde niet vinden laat.

Er zijn *levende* zielen en er zijn zielen, die, hare geboorte voor hare wedergeboorte aanziende, een schijnleven leiden.

Er zijn oogen, die de schaduwen mogen zien, maar meerder is 't aantal der ziende blinden, die slechts kunnen meenen, licht te zien.

Het kan niet anders of ook in onze Vereeniging treffen wij aan de traagheid en lauwheid, die onzen tijd kenmerken. Het vreemde woord „malaise", dat helaas geen vreemd woord meer is, zou hier gebruikt kunnen worden, indien het niet te gebrekkig was in zijne beteekenis, om den toestand te kunnen kenmerken van het zieleleven der menschen. De herinnering wordt wakker geroepen aan het visioen van den profeet Ezechiël, waarin hij zag eene vallei, vol dorre beenderen.

We hopen van harte, dat spoedig de tijden komen zullen, waarin ook deze vereeniging weer van opgewekt geestelijk leven kan getuigen.

Waar we voorts alleen nog op wijzen wilden, dat zijn de voortreffelijke lezingen, die de vereeniging iederen winter doet houden.

Ook dezen winter mag met zijn serie van vijf lezingen er weer wezen, als minste geoordeeld mag worden naar de drie, welke reeds gehouden zijn, en waaronder die van Dr. J. C. de Moor over de bewijzen voor het bestaan Gods, om de keurigheid van haar vorm en om haar logica, wel verdient bijzonderlijk vermeld te worden.

Uit de Pers.

Naar aanleiding van het plan om door de vrouwen in Nederland aan de Koningin een geschenk te laten aanbieden met het oog op de blijde gebeurtenis, die aanstaande is, schrijft *Hollandia* over de beteekenis en roeping der vrouw een artikel, waaruit we het volgende overnemen:

Maar behalve in die bizondere eere, die het baren van het heilige zaad over het vrouwelijke geslacht doet uitgaan, is de vrouw ook een schat in het leven der menschheid door de gemeene gratie.

Dit laatste staat ongetwijfeld met het eerste in verband door den Raad des Heeren. Wij wijzen dit verband hier thans niet nader aan; het bestek van dit woord over de vrouwenbeweging laat dit niet toe.

Slechts wijzen wij er op, dat ook in het gemeen de vrouw de troosteres des levens is, de moeder der hope. Zij draagt de bekoring der rustige zachte schoonheid. Zij vertegenwoordigt de poëzie van haar zoete zijde. Zij is daardoor in bizonderen zin poëzie in het menschenleven. Zij is beminnelijk door het gevoelige, het zachte, het fijne en teedere, het liefelijke, dat haar kenmerkt in haar deugden, in haar woord en daad, in haar zijn en leven, en in heel haar verschijning en invloed.

Indien in dit vrouwelijke geen rijkdom van leven lag, geen gloed en kracht, geen zeer diepe gloed, ook al is zijzelf sich daarvan niet altoos of zelfs zeer weinig bewust, — er kon hiervan geen verwarming, geen bekoring uitgaan; niet zoover kon haar invloed reiken, niet zoo diep machtig en innig doordringen.

Neen, hier brandt diep een groot levensgevoel, een machtige hartstocht. Maar juist dit is der vrouwen sieraad, het gezegend deel der gratie, waarin zij onderscheiden is, dat zij, in onderscheiding van den man, zachter, stiller in omtrek is; haar vuur ligt diep in haar gevoel, en treedt niet vlammend naar in zachten, ingehouden gloed, in de maat der liefde, koesterend naar buiten. Slechts wanneer die diepte geraakt wordt, ruw gestooten en gescheurd, en zoo de gevoelswerking de weerhouding te sterk wordt, dan is die vrouw als de vulkaan, heftiger, gewelddiger, onweerstaanbaarder dan de man. En dan is zij, — al kan zoo exceptioneel een Debora, een Jeanne d'Arc, schoon zijn, — dan is zij evenmin als de vulkaan de bekorende vrouw in den heerlijken zin, dien het levensgeluk vordert.

De vrouw is als de bloemen zacht, maar diep in zich dragend al den gloed, die in de gloeiende vruchten naar buiten treden kan. En zij, in verband daarmee en juist ook daardoor, de moeder in al de bekoorlijkheid en heerlijkheid van dien naam, de moeder des levens door allen gezegend, de moeder van levensvrede en levensgeluk, van schoone levenszeden en onmisbare levenszoetheid.

Daarom ook lijdt ons tegenwoordig maatschappelijk leven schade, groote schade, doordat, bij verlating van het Woord Gods, valsche wetenschap en wereldbeschouwing, valsch gevoel ook, de vrouw willen bewegen en weten te bewegen, om den sluier van haar gevoel en van haar leven af te leggen, om zich uit te leven in haar verborgen inhoud, zich te emancipeeren, en heel haar gevoel in al zijn gloed en kracht door te doen breken in haar verschijning.

Een man zal de vrouw daardoor nooit worden; zij is en blijft in heel haar zijn een andere; en zij is droevig misleid en dwaas, zoo zij niet een andere wil zijn.

Maar indien de vrouw zich, juist dan als een andere, maar naar mannenzede, uitleven, geheel uitleven en uit zichzelf doorbreken wil, — ja, dan zal zij interessant zijn, in hooge mate en geweldig interessant, — gelijk de vulkanen en vloedgolven, die het menschelijk leven in Italië verwoesten. Ja, gelijke ze interessant was in den ondergang der eerste wereld. En gelijk zij interessant geweest is en nog is in heel dat spel der intrige, waarbij de vrouw de netten gesponnen heeft, om het leven te vangen en te verderven, en waarmee de vrouw machtig is geweest, geweldig machtig, ten kwade.

Dat de vrouw, mee door mannelijk onvermogen, of omdat de huwelijksplicht mannenconscientie niet beweegt aan de vrouw zijn hand te bieden, *zij* ook voor haar brood moet werken in het zweet haars aanschijns (een oordeel, door God toch niet op de vrouw, maar op den man gelegd); en dat zij daarbij ook met mannen meewerkt, in arbeid voorheen enkel door mannen verricht, maar waartoe ook de vrouw allesrins bekwaam is; dat wraken wij niet.

Wel deert het ons voor zeer velen. En gevaar om ontvrouwd te worden, is hier allerminst uitgesloten; een gevaar, dat heel het leven met verarming bedreigt. Maar het oordeel moet hier den mannen meer treffen dan de vrouwen. En wie aan de vrouw het recht ontzeggen wil, om met den man naar haar eigen talent kennis te nemen van het leven, te lezen, te studeeren, te schrijven ook, zich aan het breede leven te geven met haar hart en gaven, — die kent en erkent de gave Gods in de vrouw niet; die wil haar wel dienstmaagd, maar geen vrouw laten zijn. O, de kennis ook *behoeft* de vrouw, haar gevoel, haar hart, haar harmonisch bewaren van de levensbanden; en zoo weent komen willen aan de dorrende hoogten der ijdele filosofie, der dwaze stelselzucht, der tirannieke partijoverheersching, zoo zal ook onze wetenschap en ons levensbeheer gewogen moeten worden op de weegschaal van het hart der vrouw.

En de christelijke vrouw, de vrouw in Christus, — zij zal ook hier de ware maat moeten kennen en zijn.

Officieele Berichten.

Classis Gorinchem.

De e.k. vergadering zal D.V. gehouden worden Woensdag 3 Febr., gewone tijd en plaats.

Punten voor het agendum s.v.p. 14 dagen tevoren in te zenden.

De Kerkeraad der Geref. Kerk van Gorinchem:

C. Lindeboom, *praeses.*
J. H. van Neede, *scriba.*

Gorinchem, Jan. 1909.

Zuid-Holland, Zuid. ged., Art. 11 en 13 K.

Deputaten der Particuliere Synode van Zuid-Holland, Zuid. ged., naar Art. 11 en 13 K. verzoeken belanghebbenden ten deze hun aanvrage in te zenden vóór 1 Maart a. s. bij:

Ds. M. H. K. Mol, *secr. penn.*

Zwartewaal, 11 Jan. 1909.

Stellendam, 12 Jan. Zondag 3 Jan. was voor de gemeente een blijde dag. Ds. A. Taal, van Krimpen a/d Lek tot ons overgekomen, werd in zijn dienstwerk ingeleid en bevestigd door Ds. A. Knol van Zwijndrecht, naar aanleiding van 2 Corr. 3 : 5 en 6. Des avonds verbond hij zich aan de gemeente, naar aanleiding van Gal. 1 : 11 en 12.

Stelle de Heere dezen zijnen dienstknecht tot een rijken zegen in deze gemeente, en moge alles zijn tot eere van 's Heeren Naam en tot heil der gemeente.

Voorts wordt dank gebracht aan alle predikanten en studenten voor hunne hulp, ons in deze vacature geschonken.

Namens den Kerkeraad:

L. v. d. Vlugt, *scriba.*

N.B. Het adres voor den Kerkeraad is voortaan Ds. A. Taal.

Zevenbergen. Naar aanleiding van Psalm 71 : 4, 7 en 18 sprak onze zeer geliefde leeraar Ds. L. G. Goris eene passende feestrede uit bij de herdenking van zijn 25-jarige ambtsbediening. Groot was de belangstelling zoo uit den boezem der gemeente als der classe, benevens van andere Kerkgenootschappen.

Namens de gemeente werd de jubilaris door den oudsten ouderling G. Ban geluk gewenscht met zijn zoo heugelijk dubbel feest; daarna werd door den ouderling E. Beverlander van Roozendaal een zeer waardeerend woord gesproken. Vervolgens werd het woord gevoerd door classebroeders: Ds. Warner van Raamsdonk namens de classe; oud. v. Drimmelen namens deputaten der Evangelisatie Noord-Brabant en Limburg; Br. Basoski van Moerdijk als geweezen consulent, en Ds. E. Zwiers van Willemstad, waarna de jubilaris voor zooveel deelneming zijnen innigen dank betuigde. Nog vele stoffelijke blijken van achting en liefde werden den leeraar en zijne echtgenoote ter hand gesteld, zoowel namens de gemeente als door de classe broeders met hunne gemeenten. Het overige van den dag was men zeer gezellig en opgewekt bijeen.

Gode van alles de eer.

Namens den Kerkeraad:

G. Ban, *scriba.*

Classe 's Gravenhage.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van 's Gravenhage bericht, dat de classe 's Gravenhage D. V. vergaderen zal te 's Gravenhage op Dinsdag 9 Februari a. s. gewone tijd en plaats. Punten voor het agendum worden ingewacht voor Dinsdag 26 Januari e. k. bij den scriba, Van Speykstraat 105, 's Gravenhage.

Namens den Kerkeraad voorn.:

C. Lion Cachet, *scriba.*

Vergadering der classis Dordrecht D.V. Donderdag 4 Febr. a.s.

Punten voor het agendum worden ingewacht tot 26 Jan. bij den consulent der Geref. Kerk van Sliedrecht Ds. H. G. de Jonge te Dordrecht.

H. G. de Jonge, *cons.*
Ph. Joch, *scriba.*

Kort verslag van de classis Amersfoort, 12 Januari 1908.

1. Opening door den praeses Ds. Voigt.
2. Credentiebrieven in orde bevonden. Twee brs. diakenen wordt keurstem verleend.
3. Notulen gelezen en goedgekeurd.
4. Voor twee hulpbeh. kerken zulleu in dit jaar twee collecten gehouden worden; de 1e te storten op de classis in April; de 2e op die in October. Een voorstel om bedoelde hulpbeh. kerken van deze collecten vrij te stellen wordt teruggenomen.
5. Rondvraag naar Art. 41 K. O. In eenige tuchtzaken wordt advies gegeven
6. Wordt gesproken over plaatselijke ineensmelting en op vereeniging aangedrongen.
7. Wordt onderzoek gedaan naar het tot openbaring brengen der kerken op plaatsen binnen de classis, en opwekking daartoe gegeven.
8. Worden nagezien de boeken der Deputaten voor onderscheidene zaken, en in orde bevonden.
9. Deputaat voor de sending, Ds. Bolwijn, doet eenige mededeelingen, die met instemming worden vernomen.
10. Wordt gelezen een missive van de classe Harderwijk, die voor kennisgeving wordt aangenomen.
11. Wordt besloten naar aanleiding van een schrijven van de classe Utrecht inrake de oprichting van een Prov. Suppletie-fonds voor „Effatha", dat de commissie, daartoe in de classe benoemd, zich in contact zal stellen met een commissie uit de classe Breukelen, om te zien hoe in dezen verder te handelen, ook betrekkelijk het antwoord der classe Utrecht.
12. De vacatuur-beurten worden geregeld. Maartensdijk, Jan. Ds. van Andel; Febr. Ds. Donner en Ds. Horjus; Maart Ds. E. J. Koppe; April Ds. Schoonhoven en Ds. Teerink. Renswoude. Jan. Ds. Bolwijn; Febr. Ds. den Hengst en Ds. Lanting; Maart Ds. J. Koppe; April Ds. Voigt en Ds. van Andel.
13. Roepende kerk Veenendaal.
14. Sluiting door den assessor Ds. Teerink.

Uit naam der classis:

A. M. Donner.

Buitenland.

Duitschland. Het is bekend dat Luther in zijn eerste reformatorische periode gewild heeft, dat het kerkelijk leven zich vrij zou kunnen ontwikkelen; voorloopig moet de kerk zich laten regeeren door den vorst van het land; later als het volk er voor opgevoed was, zou de kerk zich zelve kunnen regeeren. Het verloop der historie heeft getoond, dat de kerk zich nooit heeft kunnen ontwikkelen om het juk der voogdijschap van de landsoverheid af te werpen.

Het is in Pruissen nu zoo ver gekomen, dat het recht en de vrijheid der kerken, om een eigen herder en leeraar te kiezen, zeer beperkt worden zal door de invoering eener nieuwe wet op het benoemen van predikanten; welke wet wij in ons blad reeds uitvoerig bespraken. In de Rijnprovinciën en Westfalen werd tegen die nieuwe wet ernstig geprotesteerd, doch zonder gevolg. En welke bewijsgronden voert men aan om de kerken met de nieuwe regeling te verzoenen! Predikantsgezinnen verkeeren dikwijls in een toestand, waardoor verplaatsing dringend noodzakelijk wordt, maar het kerkbestuur was dan machteloos. De Roomsche kerk wordt door den schrijver eener brochure over dit onderwerp ten voorbeeld genomen: van boven af wordt in alle stilte hier een ongeschikt dienaar verplaatst en een geschikt persoon geplaatst. De kerken zaten daardoor niet gebonden, want als zij een ongewenscht man tot predikant hebben, dan worden de klachten van de „Kirchenvoorstand" door het kerkbestuur gaarne aangehoord, en die besturen zijn o, zoo gewillig om met „gerechtvaardigde wenschen" rekening te houden. Daarbij zijn in vele gemeenten de „kerkelijk-gezinden" in de minderheid, zoodat zij door de liberalen overstemd worden. Neen, dan is het veel beter, dat de besturen zorgen, dat overal rechtzinnige predikers komen.

Van de brochure, waarin deze dingen betoogd worden, verscheen in korten tijd een tweede druk. Wij voor ons betreuren het, dat de vrijmaking van de Pruissische landskerk niet verwacht wordt in den weg van meerdere zelfstandigheid en vrijheid der plaatselijke kerken, maar in dien van uitbreiding van de macht der kerkbesturen. Het schijnt alsof voor vele Duitsche Christenen de Heiland niet gesproken heeft: Eén is uw Meester, namelijk Christus, en gij zijt allen broeders. Door dat eene woord des Heeren is alle hiërarchisch streven, gelijk zich dit ook in Duitschland openbaart, veroordeeld.

Engeland. Onrust.

In een Christelijk blad, in Engeland uitkomende, *The Christian*, lezen wij, dat het jaar 1908 dat weder tot het verledene behoort, gekarakteriseerd wordt door onrust. Door de natiën zijn geruchten van oorlog gegaan, terwijl het ook op maatschappelijk gebied alles behalve stil is geweest. Op het terrein der religie heeft de onrust mede den boventoon gehad. De vrijheid die zekere lieden die anderen onderwijzen willen, genomen hebben, om „te propheteeren uit hun eigen hart", heeft hare uitwerking gehad, dank zij de nieuwsbladen die belust zijn op sensatie verwekkende nieuwtjes, welke er tuk op waren om al deze soort dingen mede te deelen, tenzinde de algemeene onverschilligheid tegenover God te vermeerderen!

Voorts zegt hetzelfde blad: „Wij schijnen nog in het droge seizoen te verkeeren. Er is een echte hongersnood ten opzichte van het Woord van God. Niet dat het Woord Gods niet wordt gesproken, of dat het boek waarin Gods wil te lezen is, niet onder ieders bereik valt; maar de menschen laten dat boek liggen om acht te geven op de geschriften van menschen. Daardoor hebben de Goddelijke begrippen van zonde en gerechtigheid, van reding en oordeel, niet de kracht die zij vroeger hadden, en evenzoo schijnt men aan de macht, die vroeger gevangenen vrijheid en den blinden het gezicht gaf, niet meer te gelooven. Het stemt evenwel tot blijdschap, als men opmerkt dat in menig opzicht de waarheid in liefde wordt gesproken, en dat voortdurend mannen en vrouwen aan de kerk worden toegevoegd; maar met dat al zijn vele lampen zonder olie en vele belijders hebben den naam dat zij leven en zijn in werkelijkheid dood."

Het komt ons voor, dat het methodistisch orgaan den toestand van het Christelijk Engeland juist teekent en dat deze teekening veel gelijkt op de geestelijke gesteldheid van Nederland.

Frankrijk. De gouverneur van Madagascar Augagneur gaat voort met het tegenwerken der Protestantsche zending op dit groote eiland. Volgens een brief van den missionair Escarde zijn er geen gebouwen van Roomschgezinden gesloten. In het begin van 1908 liet de gouverneur de gebouwen die door Engelsche zendelingen gebruikt werden, weder openen, maar zes gebouwen van de Fransche Protestantsche zending en 38 van de Amerikaansche missie bleven gesloten, eenvoudig omdat de gouverneur dit aldus verlangde.

In December j.l. heeft Augagneur bepalingen gemaakt omtrent begrafenissen. Hij verbood dat, bij het ter aard bestellen, de vergaderde schare zou zingen of bidden. Godsdienstige liederen en liturgische gebeden mogen alleen door Europeesche ambtsdragers gezongen of uitgesproken worden. Op het kerkhof mag niemand zonder verlof van den ambtenaar der Fransche republiek het woord voeren; de tekst van de rede moet den ambtenaar medegedeeld worden; in het zingen en bidden is de zendeling vrij.

Nu moet men hierbij in aanmerking nemen dat de inboorlingen van Madagascar alleen in groote steden begraafplaatsen hebben; de graven op de dorpen worden op gronden van particulieren gedolven. De heidenen die dikwijls in de wildernis hunne dooden begraven, laat men ongestoord hunne offers slachten; zij kunnen zich daarbij vrij bedrinken, en hunne liederen, die meest krijgszangen zijn, zingen. De Christenen mogen echter niet zingen; inboorlingen die als predikanten dienst doen, mogen geen woord spreken, terwijl de toespraken van Europeesche dienaars eerst aan de ambtenaren moeten voorgelegd worden, welke ambtenaren 50 tot 60 kilometers ver weg wonen. Bovendien begraven de Madagascars hunne dooden reeds 6 à 7 uur na hun overlijden, zoodat men kan zeggen dat de bepalingen Christelijke Protestantsche begrafenissen zoo goed als onmogelijk maken.

Oostenrijk. De „los van Rome"-beweging.

Bij het begin van de „los van Rome"-beweging in 1899, schreef de bekende letterkundige Peter Rosegger: De quaestie van het overgaan tot de Evangelische kerk blijft van geslacht tot geslacht aan de orde. In den loop van den tijd trekt de broeder de zuster, de vriend den vriend, de geheele verwantschap mede, en na 50 jaar kan er werk tot stand gebracht zijn, dat beteekenis heeft voor de wereldgeschiedenis, al is het schijnbaar klein en alleen voor het uitwendige begonnen." Opmerkelijk is het echter, dat Rosegger zelf Roomsch bleef en zelfs de „los van Rome" beweging alleen daarom met vreugde te begroeten, omdat het de Roomsche kerk zou dwingen tot meerdere krachtinspanning. Het staat nu vast, dat bij het begin van 1908 in ronde cijfers 47,000 personen uit Oostenrijk tot de Evangelische kerk overgingen. Het is wel waar, dat 10,000 menschen tot Rome overgingen, maar dit verlies wordt weer gedekt tengevolge van de toeneming door geboorte der toegetredenen, die meestal jonge menschen zijn, daar de ouderen er moeielijk toe te bewegen zijn, Rome een scheidsbrief te geven. Superintendent Gummi te Aussy, in Boheme, deelt bijv. mede, dat in het noorden van Bohemen het aantal kinderen, dat het Evangelisch godsdienstonderwijs volgt, meer dan verdubbeld is, terwijl de kinderen uit gemengde huwelijken voor het meerendeel in de Evangelische kerk worden opgevoed. In elk opzicht gaat de beweging vooruit. In Noord-Bohemen werden in de laatste zes jaar 37 nieuwe kerken gebouwd, terwijl over geheel Oostenrijk slechts 76 nieuwe kerken in dien tijd gesticht zijn. Als men nu daarbij in aanmerking neemt, dat op honderden plaatsen gepredikt wordt, terwijl de Oud-Roomschen met 10,000 zielen vermeerderd zijn, dan zal men moeten erkennen, dat Rome in Oostenrijk heel wat terrein verloor.

Wat aanvankelijk grootendeels eene politiek-nationale actie geweest is, werd van lieverlede een godsdienstige beweging, die ook kringen, die van oudsher Protestantsch waren, bezielde. Het bezoek van godsdienstoefeningen en familieavonden, de deelneming aan het Avondmaal is op verblijdende wijze toegenomen; ook meldt men, dat de belangstelling in het werk der zending en de „Gemeinschafts"beweging evenzeer grooter werd. Nieuwe Christelijke stichtingen voor liefdadigheid of onderwijs verrezen, wel met den krachtigen steun der Gustaaf-Adolfvereeniging en van den Evangelischen Bond, maar de Oostenrijkers offerden naar vermogen. Giften van 10,000 en van 20,000 kronen zijn geen zeldzaamheid.

Zuid-Afrika. Eene Universiteit voor Kaffers.

Sedert eenigen tijd zijn Engelsche Zendingsvrienden zeer bezig met het plan voor de stichting eener Universiteit voor inboorlingen van Zuid-Afrika. Er bestaat bij sommige Kaffers een groote begeerte naar hoogere ontwikkeling, en daaruit is het feit ook te verklaren, dat velen van deze landslieden zich naar N.-Amerika begeven om daar te studeeren. Men wil dit nu voorkomen en de inboorlingen in hun eigen land de gelegenheid verschaffen om tot hoogere ontwikkeling te komen. Om hiertoe te geraken, heeft men een comité gevormd, dat voornemens is dit groote plan uit te voeren, waarvan Director Henderson, de leider van de boeroemde Lovedaler inrichtingen voor onderwijs, voorzitter is. In Februari werd in King Williamstown een conferentie gehouden van Zendingsvereenigingen en kerken die in deze zaak belang stellen. Negen zendingsvereenigingen of zendingskerken waren daarbij vertegenwoordigd, waaronder ook de Broedergemeente. Op deze vergadering werd medegedeeld, dat voor de stichting reeds voor een half millioen guldens was geteekend. Ook had men bij Lovedale een geschikt stuk grond gevonden, waarop men het Universiteitsgebouw kon laten verrijzen. Elke kerk of elke zendingsvereeniging zou voor hare leerlingen een convict of hospitium stichten. Het leerplan dat voorloopig opgesteld werd, geeft uitzicht, dat er aan deze universiteit voor negers ook rechtsgeleerdheid, geneeskunde, landbouwkunde en technologie zal onderwezen worden.

Het vooroordeel waardoor men in de Kaffers „schepsels" en mindere menschen zag, begint steeds meer te wijken. Laten de Christenen van Hollandschen stam niet in bearbeiding der negerbevolking achterstaan.

Winckel.

Voor Kinderen.

EEN ZEILTOCHTJE.

O koninklijke stam
van Arragon die Kleven
En al 't Westfaalsche land,
nu laatstmaal hebt doen beven,
En 't water daar den Rijn,
zijn eerste hoornen staan,
Hoe haast is uwe pracht,
Mendoza, nu vergaan!
In onzes vorst's triomf
werdt gij geleid, gevangen.
De wagen die u voert,
is met een zeil behangen,
En hadt gij zulken een
gehad op 't Vlaamsche strand
Gij waart misschien ontvloon
des overwinnaars hand.

Deze versregels zijn van onzen geleerden landgenoot Hugo de Groot, die vóór twee eeuwen leefde, en zoowel staatsman als schrijver en dichter was. Om ze recht te begrijpen is 't niet onnoodig te lezen wat hier volgt.

Op Zondag den 1sten Juli van 't jaar 1600, had prins Maurits de overwinning bevochten op de Spanjaarden bij de stad Nieuwpoort, op de kust van West-Vlaanderen. Onder de Spaansche gevangenen bevond zich ook een hunner veldheeren, Mendoza, de amirant van Arragon, die vroeger den oorlog gevoerd had in Westfalen en het Kleefsche land, en die nu mee werd gevoerd naar ons land.

Nu leefde er destijds in ons vaderland een zeer bekwaam man, Simon Stevin geheeten. Hij was een Vlaming uit Brugge, maar was naar de noordelijke Nederlanden gegaan, en stond daar in hooge achting bij prins Maurits. Het